

Szezám, tárulj!

A bábművészet lényeges jellemzője, hogy társművészetekkel egészíti ki kifejező eszközeinek tárházát. Segítségül hívja a képző- és iparművészetet, a fotóművészetet, a zenét, a kézművesség nagy mesterségeit tudó asztalost, fafaragót, bőrröst, könyvkötőt. Sokféle művészeti ág segítségével teljesedik ki minden előadás a bábszínpadon. Izgalmas előadások azok, ahol élő muzsika kíséri a bábjátékot. Olyankor a zeneszerző, a rendező arra is figyel, hogy milyen módon helyezi el hangszereivel a muzsikust a játéktérben. Minden hangszer látványa élményt nyújt, hiszen a forma és a hangzás harmóniája igazi titkokat tár fel.

A 2008-as év első két hónapjában rendhagyó tárlaton próbáljuk meg ezeket a titkokat láthatóvá tenni. **Kerekes Zoltán** szerfelett rajong a hangszerekért, a hangszerek nyújtotta hangzásokért. Muzsikát kutató, művelő és kísérletező életének egyik állomása, hogy kiállítást tervez Báboházunkban saját és barátai hangszergyűjteményéből. Egy XVII. századi idézetet választott Keró (Kerekes Zoltán) a tárlat címéül, mely egyszerre szólít hallani és hangszert kipróbálni:

„Hallod-e, pendítsd az lantot!”

Mielőtt a kiállításról szólnánk, először hadd mutatkozzon be maga a szenvedélyes hangszergyűjtő és muzsikus, Kerekes Zoltán!

„Magyarország északkeleti csücskét és szülővárosomat, Mátészalkát elhagyva – magammal hozva a szatmári ember sajátos világát – kerültem Debrecenbe. Tanultam vegyésznek, keresgéltem önmagam, próbálkoztam ezzel-azzal, azonban igazi örömet, megnyugvást – kezdetben a szabadidő múlására – csakis a zene

(na meg a művelése) adhatott. Teltek-múltak az évek, megszereztem két diplomát (történész, rendezvényszervező), a muzsika iránt érzett szenvedélyes szeretetem nem hagyott alább, sőt... Mára elmondhatom, minden tevékenységem szervesen kapcsolódik hozzá. Amellett, hogy több zenei formációban is pengetem a gitárt, a kobzot, a mandolint, az udot meg a buzukit, muzsikálok a Vojtinában. Elnökségi tag vagyok egy kulturális egyesületben, ahol társaimmal karöltve elszántan szervezzük, frissítjük, színesítjük a város kulturális, zenei, színházi palettáját.”

Most azt idézem Tőle, hogy miért örül a kiállítás létrejöttének, a kiállítóterben a hangszerek együttesének.

„Egy hangszerkiállítás gondolata már régóta motoszkált a fejemben. De hol legyen? A Vojtinában jó helyen lesz, állapotunk meg a többiekkel. Olyan sajátos tárlatot szeretnénk, amely minden korosztálynak érdekességet nyújt. Kiállítás, koncertek, hangszert bemutató rendhagyó énekórák társulnak a tárlathoz. Sőt, a legkisebbek

nemcsak szemléltői lesznek a térben „lebegő” hangszereknek, hanem a „hangszerbarkácsoló sarokban” elkészíthetik saját kis zeneszerszámaikat is, valódi hangszeres kísérettel elénekelhetik kedvenc dalaikat. Bízom benne, hogy egyiküket-másikukat, mint annak idején engem is, rabul ejti az a megfoghatatlan érzés, amit ezeknek a furcsa szerkezetű tárgyakkal a közelsége (talán a lelke) okoz. Saját tapasztalatom, hogy ez az érzés, ez az élmény nem múlik el, egy életre szól. Ősidőktől kezdve megvan az emberekben a zene és a hangszerek szerepe. Ez vándorol generációról generációra. Minden kornak, népcsoportnak, tájegységnek voltak s vannak saját hangszerei.

S hogy e „néptől származó eszközök” ne merüljenek feledésbe, az a jövő muzikusainak feladata. A mi célunk, hogy az ide látogató gyerekek megismerkedhessenek hazánk és a világ változatos hangszerkultúrájával, képet kaphassanak a más-más földrészekről, régiókból származó hangszerek hasonlóságairól, különbözőségeiről. Bízunk benne, hogy sokak kezében válnak hangszereink a lélek önkifejező, élményeket adó eszközzé, testünk meghosszabbításává.”

S milyen hangszerek láthatók?

„A tárlat elsősorban a Kárpát-medence, majd Európa népeinek hangszereit mutatja be a teljesség igénye nélkül. Mellettük helyet kapnak egzotikus érdekességek, mint az *ukulele*, a *dutár*, a *samsa*. Különlegességnek számít hazánkban a *portugál gítár*, amit itt be szeretnénk bemutatni. Együtt a közel 80 féle hangszer hangkeltő eszköz lenyűgöző látványt nyújt.

A *szentlélek-muzsika*, vagyis a *tekerőlant*, az arab motívumos *ud*, az ausztrál őslakosok által használt *didgeridoo*, a bolgár *térbegedű*, a *gadulka* mind beszédes tár-

gyak, pusztán megjelenésükkel is sokat mesélnek használóik népi kultúrájáról, zenei hagyományairól. Mind az emberiség alkotó kedvét, a hallható és látható szép iránti igényét tükrözik.

A kiállítás anyagát egykori és jelenlegi zenesz barátok (Nagy Szilárd, Arany Zoltán, Nagy Imre, László Attila, Battai István, Szabó Balázs, Fekete Dávid) gyűjteményéből, valamint a Vojtina Hangtárából állítottam össze.”

Aki megnézi majd kiállításunkat, ha röviden is, de megismerkedik a hangszerek történetével. Keró a következő gondolatokat tartja a legfontosabbaknak ezzel kapcsolatban:

„Mi lehetett az első hangszer? Talán egy odvas fa, amely hangot adott, ha ráütött az ősember a tenyerével, vagy egy üreges fadarab, egy lyukas csont, melyet megfújt a végén, esetleg a vadászatra használt új húrja, mely zizegve-brummogva zengett, mikor elrepült róla a nyílvevő. Annyi valószínűsíthető, hogy az ezekhez hasonló eszközökből fejlődhetett ki az évezredek

során a ma ismert hangszereknek három nagy csoportja: a húros, a fúvós és az ütőhangszerek.

A hangszerek történetének vizsgálatát nem végezhetjük földrajzi egységek szerint. Tudomásul kell vennünk, hogy a művelődés fejlődése nem tartotta tiszteletben az országhatárokat, de még a kontinensek különállását sem. A hódító háborúk, a népvándorlások, a kereskedelmi kapcsolatok az eltérő vidékek között magukkal hozták többek között a hangszerek kicserélődését, hatottak azok további fejlődésére. Megfigyelhetünk például egy kelet-nyugati irányú áramlást a múltban. Európa szinten valamennyi hangszerét keleti népektől örökölte, majd formálta, alakította saját igényeihez.

Ha kronologikusan (időrendben) vizsgáljuk a hangszerek történetét, megállapíthatjuk, hogy a fejlődési görbe nem egyenletesen felfelé ívelő. Gyakran a fejlettebb hangszerkultúra megelőzi a kezdetlegesebbet.

A zene és a hangszerek társadalomban betöltött funkciója azonban jócskán átalakult az idők folyamán. Az ősközösség primitív hangszereinek a különböző törzsi rituálék alkalmával mágikus erőt tulajdonítottak. Később az ókorban külön kasztok jöttek létre, melyeknek a zene lett a hivatása, s ők már kifinomultabb hangszereket használtak. Az évezredek fejlődés során a hangszerek a törzsi szokások jelképeiből lassanként a szórakozás és a művészet eszközeivé váltak. A zenész kasztok meg-

szűntek, a jómódú elit és a szegényebb nép eltérő zenei ízlést képviselt. Más hangszereket igényelt a műzene és mást a népzene. Napjainkra a hangszerek óriási minőségi fejlődésen estek át. A korszerű technológia és a hangszerkészítői hagyományok egymás mellett élnek. A műanyaghasználat és a tömeggyártás korszakában – mint zenei rondótéma – ismét teret hódítanak a természetes anyagok, ismét nagy becsben vannak a céhes körülmények, a kézzel gyártott hangszerek. E tekintetben azonos elvet vall a mai mester neandervölgyi elődjével, vagy például az egyszери, békebeli paraszt furulyással, s ugyanúgy a természet adta anyagokat használja.

A történetnek nincsen – mint annak a bizonyos tarka bocinak – se füle, se farka. A tudomány meg sem kísérli, hogy választ adjon a legelőszőr feltett kérdéseinkre (Mi lehetett az első hangszer?). S hogy mi lesz az utolsó hangszer Talán a... – talány!”

A kiállítás 2008. január 11-től február 24-ig látogatható.

A kiállítást kísérő hangszeres programról, koncertekről 2008. január 10-től az információs munkatársainktól kérhetnek felvilágosítást.

2008-ban a tél záró hónapjától, február végétől március végéig egy fiatal, nagyon agilis, mozgékony, már tanítványokat is fogadó bábtervező hölgy lesz a vendégünk. Ő **Matyi Ágota**, aki a Vojtinának a *Hétalvó* című, japán meséket megszólaltató előadást tervezte. Balogh Géza, Ágota szaktanára (Képzőművészeti Egyetem) lelkesedéssel ír Róla egyik tanulmányában. Kimagaslóan tehetségesnek, sokoldalúnak, ironikus, groteszk látásmódú, árnyalt lelkületű művésznek festi le. Ebből idézve ismerkedjünk meg mi is Ágotával!

„Matyi Ágota harmonikus egyetértésben él a világgal. ... Tizenöt éves korától díszlet- és jelmeztervezést tanult Gyarmathy Ágnes irányításával a nyíregyházi Művészeti Szaközéiskolában. 2002-től visszahívják ide díszlettervezést, 2003-tól pedig művészi rajzot tanítani.

S miért hívták vissza az egykori tanulót tanítani? Mert rajztudása nem ismer határokat, stílusa, világlátása kiforrott, és a bábjátékról is határozott, kialakult véleménye van. Ez pedig annak köszönhető, hogy titokban még egy nagyszerű iskolát kijárt: érettségi után elvégezte Czákó Ferenc animációs tanfolyamát, ahol megismerkedett a gyurma-, a drótvázás és a papírkivágásos bábtechnikákkal. És ami ennél fontosabb: megtanult bábban gondolkodni. Megtanulta, mit jelent, amikor a rajzlapon megálmodott figura megmozdul.

A *Hétalvó* óriásbábjai

Megtanulta, hogy a báb nem a tervező kizárólagos tulajdona, hanem kollektív teremtmény.”

Ágota sokfelé tervezett már: Győr (*Mátyás mesék*), Debrecen (*Hétalvók*), Pécs (*Gulliver*), Szombathely (*A fileműle, A császár új rubája, Nádi, Paca, Kóc*), Szeged (*Az égő ház*), Eger (*Holle anyó*). Tanít, tanul, tervez. Azt vallja, hogy imádja, amit csinál! Minden vonzza, ami a bábbal kapcsolatos: az anyagok, a plasztikai felületek, a rajzos részletek, az apró felületek igényes képzőművészeti kimunkálása, a mozgás titokzatossága, minden, ami a látványtól függ.

Matyi Ágota **„Rajzok faragott mozdulatai”** című kiállítását **2008. február 29-én** nyitja meg Gyarmathy Ágnes Munkácsy-díjas látványtervező.

A kiállítás 2008. február 29-től március 30-ig látogatható.

Láposi Terka